

NOVČANA KAZNA U KRIVIČNOM ZAKONIKU REPUBLIKE SRBIJE

1. Pojam kazne

Kazna je jedna od krivičnih sankcija i u svojoj osnovi je mera društvenog reagovanja protiv učinilaca krivičnih dela. Ona ima za krajnji cilj zaštitu države od kriminaliteta, a od posebnih specifičnih ciljeva ima za cilj popravljjanje, resocijalizaciju učinioca krivičnog dela i vaspitni uticaj na ostale građane da ne čine krivična dela.

Propisivanjem krivičnih dela, propisivanjem sankcija koje se za ista mogu izreći i izricanjem istih građanima se predočava koja se pravna dobra u našoj državi smatraju posebno značajnim. To bez sumnje ima uticaja na stvaranje posebne discipline.

2. Pojam novčane kazne

Novčana kazna se sastoji u obavezi plaćanja određene sume novca u korist državne blagajne od strane učinioca krivičnih dela i izražava se smanjenjem njegove imovine. Novčanom kaznom se zasniva u stvari tražbeno pravo, po kome državna blagajna kao poverilac ima tražbeno pravo na imovinu osuđenog u visini određene kazne. Iako se novčanoj kazni, kao i svakoj drugoj, mogu staviti prigovori, njeno mesto u sistemu sankcija bez sumnje je značajno. Ova kazna treba da nađe što širu primenu kod lakših krivičnih dela.

3. Novčana kazna u Krivičnom zakoniku Republike Srbije

Članom 48. KZ RS ("Sl. glasnik RS", br. 85/05) propisano je da se novčana kazna može odmeriti i izreći ili u **dnevnim iznosima** (član 49. KZ RS), ili u **određenom iznosu** (član 50). Za krivična dela učinjena iz koristoljublja novčana kazna kao sporedna kazna može se izreći kad nije propisana zakonom i kad je zakonom propisano da će se učinilac kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora.

3.1. Novčana kazna u dnevnim iznosima

Novčana kazna u dnevnim iznosima odmerava se tako što se prvo utvrđuje broj dnevnih iznosa, a zatim i visina jednog dnevnog iznosa. Do iznosa dnevnog iznosa novčane kazne sud će doći množenjem utvrđenog broja dnevnih iznosa sa utvrđenom vrednošću jednog dnevnog iznosa.

Broj dnevnih iznosa ne može biti manji od 10, niti veći od 360. Visina jednog dnevnog iznosa novčane kazne utvrđuje se tako što se razlika između prihoda i nužnih rashoda učinioca krivičnih dela u protekloj kalendarskoj godini podeli sa brojem dana u godini. Jedan dnevni iznos ne može biti manji od 500,00 niti veći

*Advokat iz Beograda.

od 50.000,00 dinara. Ukoliko se ne mogu pribaviti verodostojni podaci o prihodu i rashodima učinioca krivičnog dela ili ukoliko on ne ostvaruje nikakav prihod, ali je vlasnik imovine ili nosilac imovinskih prava, sud će na osnovu raspoloživih podataka po slobodnoj proceni utvrditi visinu jednog dnevnog iznosa novčane kazne. Broj dnevnih iznosa novčane kazne utvrđuje se na način propisan KZ RS.

3.2. Novčana kazna u određenom iznosu

Ako nije moguće utvrditi visinu dnevnog iznosa novčane kazne ni na osnovu slobodne procene suda (član 49. stav 5. KZ RS), ili bi pribavljanje takvih podataka znatno produžilo trajanje krivičnog postupka, sud će izreći novčanu kaznu u određenom iznosu u okviru propisane najmanje i najveće mere novčane kazne. Bitno je istaći da novčana kazna ne može biti manja od 10.000,00 dinara. Novčana kazna ne može biti veća od milion dinara, a za krivična dela učinjena iz koristoljublja veća od 10 miliona dinara. Regulisanje izricanja novčane kazne kao glavne kazne propisano je čl. 50. stav 3. KZ.

3.3. Izvršenje novčane kazne

U presudi se određuje rok plaćanja novčane kazne koji ne može biti kraći od 15 dana niti duži od 3 meseca. U opravdanim slučajevima sud može dozvoliti da osuđeni plati novčanu kaznu u ratama, s tim da rok isplate ne može biti duži od jedne godine.

Ako osuđeni ne plati novčanu kaznu u određenom roku, Sud će novčanu kaznu zameniti kaznom zatvora, tako što će za svakih započetih hiljadu dinara novčane kazne odrediti jedan dan kazne zatvora, s tim da kazna zatvora ne može biti duža od šest meseci, a ako je izrečena novčana kazna u iznosu većem od 700 hiljada dinara, kazna zatvora ne može biti duža od jedne godine.

Ako osuđeni plati samo deo novčane kazne, sud će ostatak kazne zameniti kaznom zatvora, a ako osuđeni isplati ostatak novčane kazne, kazna zatvora će se obustaviti.

Nenaplaćena novčana kazna može se umesto kaznom zatvora zameniti kaznom rada u javnom interesu, tako da će se za svakih započetih hiljadu dinara novčane kazne odrediti osam časova rada u javnom interesu, s tim da rad u javnom interesu ne može biti duži od 360 časova.

Rad u javnom interesu može se izreći za krivična dela za koja je propisan zatvor do tri godine ili novčana kazna.

Rad u javnom interesu ne može biti kraći od 60 časova niti duži od 360 časova. Rad u javnom interesu traje 60 časova u toku jednog meseca i određuje se da bude obavljen za vreme koje ne može biti kraće od mesec dana, niti duže od 6 meseci.

U slučaju da osuđeni ne obavi deo ili sve časove kazne rada u javnom interesu, sud će ovu kaznu zameniti kaznom zatvora tako što će za svakih započetih osam časova rada u javnom inteersu odrediti jedan dan zatvora.

Ukoliko učinilac ispunjava sve svoje obaveze vezane za rad u javnom interesu, sud mu može dužinu izrečenog rada u javnom interesu umanjiti za jednu četvrtinu.

4. Zaključna razmatranja

Trebalo bi prihvatiti mišljenje onih autora koji s pravom ukazuju na nedostatke ovog instituta krivičnog prava:

“Postoji neusklađenost između minimalne i maksimalne visine novčane kazne koja se može izreći u dnevnim iznosima.” (mr Milorad Panjević, “Novčana kazna u Krivičnom zakoniku Republike Srbije”, “Branik”, br. 3-4/05)

Nameće se pitanje da li će novi sistem novčane kazne dosledno biti primenljiv u praksi, s obzirom na visoko propisan opšti minimum jednog dnevnog iznosa. U skorijoj budućnosti moraju se izmeniti zakonom propisani minimum i maksimum jednog dnevnog iznosa novčane kazne, tako da minimum bude 100,00 dinara, a maksimum milion dinara.

Ova kazna je nepravična jer nejednako pogađa učinioce krivičnog dela zbog njihovog imovinskog stanja, ma koliko se pri njenom izricanju vodilo računa o imovnom stanju učinioca, osuđeni različito osećaju materijalne posledice koje proizilaze iz ove kazne, jer razlike u njihovoj materijalnoj situaciji ne mogu nikada da se adekvatno izraze u različitim visinama dosuđene novčane kazne.

Može se zaključiti da je novčana kazna u znatnoj meri lišena personalnog karaktera. Ako se izriče učiniocu koji ima obaveze prema drugim licima, što je u praksi čest slučaj, ona u podjednako meri pogađa i druga lica koja nisu nimalo kriva za izvršeno krivično delo.

Neosnovano je tvrđenje da pretnja visokom novčanom kaznom ne deluje zastrašujuće. Čovek se može navići na zatvorsku kaznu, ali se ne može navići na novčanu kaznu.

Novčana kazna je posebno pogodna sankcija za učinioce koji vrše krivična dela iz koristoljublja: primenom ove kazne zahvata se u imovinu učinoca krivičnog dela i na taj način antikrimogeno deluje u suzbijanju lukrativnih motiva.